

ESTATE PLANNING

SAMENWONERS, GEEN GEWONE ERFGENAMEN

M
NAGELMACKERS

INLEIDING

Koppels die wettelijk samenwonen, denken vaak dat ze dezelfde rechten hebben als gehuwde koppels. Dat is echter niet het geval. Alvorens u de keuze maakt tussen huwen en wettelijk of feitelijk samenwonen, weegt u best alle voor- en nadelen grondig tegen elkaar af. De praktijk leert dat niet iedereen voldoende op de hoogte is van deze verschillen. Bezint dus eer ge begint!

Op het vlak van de personenbelasting worden gehuwden en wettelijke samenwoners volledig gelijkgeschakeld, terwijl feitelijke samenwoners nog steeds als alleenstaanden worden beschouwd. Ook op het vlak van de sociale zekerheid zijn er verschillen. We denken hierbij aan het al dan niet aanspraak maken op een overlevingspensioen.

In deze flyer gaan we dieper in op de verschillen op het vlak van het erfrecht en de erfbelasting. We lichten ook enkele mogelijkheden toe om uw partner beter te beschermen.

FEITELIJK OF WETTELIJK SAMENWONEN, OF TOCH MAAR BETER HUWEN?

Feitelijk samenwonen houdt uitsluitend in dat men bij de gemeente zijn domicilie op hetzelfde adres neemt. Hierdoor ontstaat er geen specifieke bescherming.

Om wettelijk samen te wonen, moet een schriftelijke verklaring afgelegd worden voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. De samenwonenden moeten wel elk in verhouding tot hun mogelijkheden bijdragen in de kosten van het samenwonen en genieten een bescherming van de gezinswoning. Deze samenlevingsvorm staat open voor twee personen en dat ongeacht hun verwantschapsband. Een broer en zus kunnen dus perfect wettelijk samenwonen. De samenwoning kan eenvoudig beëindigd worden (zelfs eenzijdig) door opnieuw een schriftelijke verklaring bij de gemeente af te leggen.

Het huwelijk brengt de meeste rechten en plichten met zich mee. Echtgenoten zijn jegens elkaar tot samenwoning verplicht. Zij zijn elkaar getrouwheid, morele hulp en financiële bijstand verschuldigd. De beëindiging van het huwelijk via een echtscheiding is dan weer veel formalistischer.

WAT ZIJN DE VERSCHILLEN OP HET VLAK VAN HET ERFRECHT?

Feitelijke samenwoners hebben geen erfrechtelijke aanspraken ten aanzien van elkaar en zullen dus niet automatisch van elkaar erven.

Het erfrecht van wettelijke samenwoners is beperkt en bestaat uitsluitend uit het vruchtgebruik op de gezinswoning en de daarin aanwezige huisraad. Dat betekent dus dat de langstlevende wettelijk samenwonende partner geen aanspraak kan maken op het roerende vermogen (geld, beleggingen ...) van zijn partner. De wettelijk samenwonende partner is bovendien geen beschermde of reservataire erfgenaam. Het erfrecht op de gezinswoning is dus onzeker, aangezien dat via testament kan ontnomen worden.

De erfrechtelijke aanspraken van de langstlevende echtgenoot, bij gehuwde partners dus, zijn het ruimst en hangen af van de personen met wie hij tot de nalatenschap wordt geroepen.

Bent u gehuwd en hebt u kinderen, dan erft de langstlevende het vruchtgebruik van de nalatenschap. De blote eigendom gaat over naar de kinderen.

Hebt u geen kinderen en komt de langstlevende echtgenoot tot de nalatenschap samen met de ouders en/of de broers en zussen van de overledene, dan erft de langstlevende de volle eigendom van de goederen die tot de huwelijksgemeenschap behoorden of die hen in onverdeeldheid toebehoorden, en slechts het vruchtgebruik van de eigen goederen van de overledene. De ouders en/of broers en zussen verkrijgen dan de naakte eigendom van die eigen goederen.

Komt de langstlevende echtgenoot tot de nalatenschap met verdere erfgenamen, dan verkrijgt hij de volledige nalatenschap in volle eigendom.

We kunnen dus besluiten dat de langstlevende echtgenoot erfrechtelijk het meest wordt toebedeeld. Bovendien wordt hij reservatair beschermd. Dat houdt in dat hij minstens recht heeft op het vruchtgebruik op de helft van de nalatenschap, met als minimum het vruchtgebruik op de gezinswoning en de daarin aanwezige huisraad.

WELKE TARIEVEN GELDEN OP HET VLAK VAN DE ERFBELASTING?

In functie van het bevoegd gewest, kunnen de wettelijke samenwoners en de feitelijk samenwonende partners genieten van dezelfde tarieven als de gehuwden.

De successierechten zijn een gewestelijke aangelegenheid en elk gewest heeft zijn eigen tarieven. Wat geldt in het Vlaams Gewest, kan dus verschillen van wat geldt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan wel het Waals Gewest.

Om te bepalen welke tarieven van toepassing zijn, wordt er gekeken naar de laatste fiscale woonplaats van de overledene. Heeft de overledene in de laatste 5 jaar vóór zijn overlijden op verschillende plaatsen in België gewoond, dan gelden de tarieven van het gewest waar de overledene in deze periode van 5 jaar het langst heeft gewoond.

In deze flyer geven we de belangrijkste fiscale aandachtspunten voor de samenwoners mee.

Bekijk zeker de tarieflijsten, "**Erfbelasting en schenkbelasting**" voor meer details.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Echtgenoten en wettelijke samenwoners worden op dezelfde manier belast.

De meer dan 1 jaar feitelijk samenwonende partners genieten ook van dezelfde tarieven. De meer dan 3 jaar feitelijk samenwonende partners genieten ook van de gunsttarieven die gelden voor de gezinswoning net als de kinderen.

In het Waals Gewest

Echtgenoten en wettelijke samenwoners worden op dezelfde manier belast.

De feitelijke samenwoners worden beschouwd als vreemden en het hoogste tarief "tussen alle andere personen" vindt toepassing.

Er is nooit een gelijkschakeling met de wettelijke samenwoners, noch met gehuwden, en dit ongeacht het aantal jaren feitelijke samenwoning.

In het Vlaams Gewest

Echtgenoten en wettelijke samenwoners worden op dezelfde manier belast.

De meer dan 1 jaar feitelijke samenwoners worden gelijkgeschakeld met de gehuwden en de wettelijke samenwoners. Om te genieten van de vrijstelling van de erfbelasting op de gezinswoning moet de feitelijke samenwoning op het moment van overlijden minstens 3 jaar geduurd hebben.

HOE MIJN PARTNER EXTRA BESCHERMEN?

Via een schenking

De schenking staat uiteraard open voor de drie samenlevingsvormen. Wat zijn de aandachtspunten?

Bij een schenking moet u ten eerste rekening houden met het voorbehouden deel of de reserve van uw kinderen. Indien u uw partner te veel zou schenken, dan bestaat het risico dat uw kinderen later de inkorting vragen wegens een aantasting van hun reserve. Het deel waarover u steeds vrij kunt beschikken en dat u dus kunt toekennen aan uw partner, bedraagt de helft van uw vermogen.

Belangrijk om te weten is dat schenkingen in principe onherroepelijk zijn. Gegeven is gegeven. U kunt dus niet terugkomen op een eerdere schenking. Schenkingen tussen echtgenoten (gedaan buiten het huwelijkscontract om) zijn hierop een belangrijke uitzondering. Dergelijke schenkingen kunnen zelfs na het overlijden van uw partner nog herroepen worden.

Via een testament

Feitelijke samenwoners erven niet automatisch van elkaar. Ook wettelijke samenwoners hebben slechts een beperkt erfrecht (zie hoger). Daarom kan het nuttig zijn elkaar te begunstigen via een testament. Een testament krijgt pas uitwerking bij het overlijden en heeft als voordeel dat het steeds kan worden herroepen.

Ook echtgenoten kunnen belang hebben bij het opstellen van een testament. Op die manier kunnen ze elkaar meer toebedelen dan wat de wettelijke regeling voorziet.

De reserve van de kinderen mag echter nooit uit het oog verloren worden.

Via een beding van aanwas

Het beding van aanwas is een kanscontract. U komt overeen dat het deel van diegene die als eerste komt te overlijden, zal aanwassen bij het deel van de langstlevende. Beide partners moeten in dit geval ongeveer even oud en gezond zijn, zodat ieder even veel kans op verlies of winst heeft.

Heeft het beding betrekking op onroerende goederen, dan geeft de aanwas na het overlijden geen aanleiding tot erfbelasting, maar wel tot de heffing van het verkooprecht. Dat heeft dus tot gevolg dat op het vlak van de erfbelasting geen vrijstelling op de gezinswoning mogelijk is. Vandaar dat dergelijke clausules in aankoopakten vaak optioneel geformuleerd worden.

Heeft het beding betrekking op roerende goederen, bijvoorbeeld een beleggingsportefeuille, dan gebeurt de aanwas zonder dat erfbelasting of registratierechten verschuldigd zijn.

“Schenken tussen echtgenoten gedaan buiten het huwelijkscontract zijn steeds herroepbaar, terwijl dat niet het geval is voor samenwoners.”

Het beding van aanwas is een planningstechniek die zowel door samenwoners als gehuwden (voor eigen goederen of goederen in onverdeeldheid) kan gebruikt worden. De fiscus aanvaardt een beding van aanwas, mits voldaan is aan verschillende voorwaarden. Vandaar de noodzaak om u professioneel te laten begeleiden.

Contractueel

Echtgenoten kunnen in hun huwelijkscontract afspraken maken over de samenstelling van de verschillende vermogens en over de verdeling ervan bij de stopzetting van het huwelijk.

Ook samenwoners hebben de mogelijkheid om een regeling uit te werken in een samenlevingsovereenkomst. Feitelijke samenwoners kunnen een samenlevingsovereenkomst onderhands opmaken, terwijl wettelijke samenwoners steeds een beroep moeten doen op een notaris.

In die overeenkomst kunnen ze onder andere bepalingen over de samenstelling van hun vermogens en een regeling over de lasten van het samenwonen opnemen en een eventuele onderhoudsbijdrage voorzien ingeval van beëindiging van het samenwonen.

BESLUIT

Op vandaag biedt het huwelijk nog steeds de ruimste bescherming en geniet het op het vlak van de erfbelasting de meest gunstige regeling.

Wettelijk samenwonen leunt het dichtst aan bij het huwelijk. Op fiscaal vlak werd het grotendeels gelijkgesteld, behalve voor de belasting van het overlijdenskapitaal uit de groepsverzekering. Het wettelijk samenwonen heeft als troef ten opzichte van het huwelijk dat het eenzijdig en eenvoudig kan beëindigd worden.

Feitelijke samenwoners worden vandaag op civiel en fiscaal vlak het minst beschermd. Er is geen automatisch erfrecht waardoor zij nog steeds moeten bijsturen met een testament. Na verloop van tijd kunnen ze enkel in het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest van dezelfde tarieven genieten inzake erfbelasting als de gehuwden.

Dit dossier werd samengesteld door: Astrid Dutré, Pieter Haine en Sophie Slits (Senior estate planners Estate & Tax Planning).

Deze publicatie is louter informatief en niet bindend voor de bank. Ze houdt geen rekening met uw persoonlijke toestand en kan dus nooit worden beschouwd als een juridisch of fiscaal advies of als raad over financiële planning.

Gezien de complexiteit van bepaalde operaties en hun implicaties op burgerlijk en fiscaal niveau, raden wij u stellig aan uw notaris of persoonlijke adviseur te raadplegen.

Deze tekst is gebaseerd op de geldende wetgeving op 1 september 2024.